

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

ЛКС Центр

Видавництво ТОВ «ЛКС-центр»

Ефективна економіка № 5, 2017

УДК 332.133:339.3

Л. Л. Ковальська,

*д. е. н., професор, завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк*

О. Ю. Речун,

*к. е. н., доцент кафедри товарознавства та експертизи в митній справі,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк*

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ РІВНЯ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ РОЗДРІБНОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МЕРЕЖІ: ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ АСПЕКТ

L. L. Kovalska,

*Doctor of Economics, Professor, head of the Department of enterprise, trade and exchange activities,
Lutsk National Technical University, Lutsk*

O. Yu. Rechun,

*PhD (Economics), associate Professor of the Department of commodity research and expertise in customs,
Lutsk National Technical University, Lutsk*

METHODICAL APPROACH TO ASSESSING THE LEVEL OF DEVELOPMENT OF THE LOGISTICS SYSTEM OF RETAIL TRADE NETWORK: THE BUSINESS ASPECT

Мета статті полягає в розробці методологічного та методичного підходів до оцінки розвитку логістичної системи роздрібно-торговельної мережі. Проведено огляд літератури щодо оцінки розвитку роздрібно-торгівлі, системи показників оцінки підприємницької діяльності в сфері торгівлі та розвитку логістичної системи.

В результаті проведених досліджень розроблено методологію дослідження логістичної системи роздрібно-торговельної мережі. Виокремлено та обґрунтовано необхідність розробки методичного підходу до оцінки розвитку логістичної системи роздрібно-торговельної мережі. Запропоновано авторський підхід до методики оцінки розвитку логістичної системи роздрібно-торговельної мережі, яка містить етапи: вибір мети, завдань оцінки логістичної системи роздрібно-торговельної мережі регіонів держави; вибір методів аналізу та оцінки логістичної системи роздрібно-торговельної мережі регіонів держави; вибір основних напрямків оцінки логістичної системи роздрібно-торговельної мережі держави та її регіонів; вибір системи показників оцінки рівня розвитку логістичної системи роздрібно-торговельної мережі держави та її регіонів; комплексна оцінка логістичної системи роздрібно-торговельної мережі України та її регіонів

Перспективами подальших досліджень у даному напрямку є визначення напрямів та заходів щодо активізації розвитку підприємницького середовища в сфері торгівлі.

The purpose of this article is to develop methodological and methodical approaches to the assessment of the development of the logistics system of retail trade network. The article

presents the review of literature on the evaluation of retail development, a system of indicators for evaluation of entrepreneurial activities in the field of trade and logistics development. As a result of the research was developed the research methodology of the logistics system of retail trade network. The necessity of developing of methodological approach to the assessment of the development of the logistics system of retail trade network was highlighted and substantiated. The author's approach to the assessment of the development of the logistics system of retail trade network was proposed. This approach includes following stages: target selection, objectives of the evaluation the logistics system of retail trade network in the regions of the state; selection of methods of analysis and evaluation of logistics system of retail trade network in the regions of the state; the choice of the main directions of assessment of the logistics system of retail trade network and its regions; the choice of a system of indicators to measure the level of development of the logistics system of retail trade network and its regions; a comprehensive assessment of the logistics system of retail trade network of Ukraine and its regions. Prospects for further research in this field is the identification of areas and activities to enhance the development of the business environment in trade.

Ключові слова: *торгівля, роздрібна торгівля, роздрібна торговельна мережа, логістична системи, підприємницька діяльність, підприємницьке середовища.*

Key words: *trade, retail trade, retail network, logistics system, entrepreneurial activity, business environment.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Трансформаційні процеси розвитку економіки країни та її регіонів супроводжуються інтенсивною диверсифікацією роздрібною торговельною мережі, де кожен із торговельних об'єктів прагне до максимального задоволення потреб споживачів та одержання на цій основі максимального прибутку. Задоволення потреб споживачів вимагає раціонально побудованої логістичної системи роздрібною торговельною мережі через призму її проектування на національному та регіональному рівнях. Це вимагає обґрунтування та застосування нових наукових методологічних та методичних підходів до оцінки логістичної системи роздрібною торговельною мережі України та її регіонів. З іншої сторони, розвиток роздрібною торгівлі як виду економічної діяльності актуалізує питання формування підприємницького середовища в сфері торгівлі, яке створюватиме сприятливі умови для функціонування об'єктів торгівлі. Стрімка диверсифікація роздрібною мережі регіонів держави зумовлює посилення конкуренції між об'єктами такої торгівлі за споживача, що вимагає постійного пошуку шляхів підвищення ефективності здійснення їх підприємницької діяльності.

Складність, недостатня вивченість і невирішеність на теоретичному, методологічному й прикладному рівнях питань забезпечення розвитку логістичної системи роздрібною торговельною мережі, необхідність наукового обґрунтування методології та практики ефективного використання підприємницького потенціалу об'єктів торгівлі в умовах децентралізації економіки визначають значення методологічних розробок вирішення даної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблеми розвитку роздрібною торговельною мережі, формування підприємницького середовища в сфері торгівлі висвітлені у працях Власової Н.О. [5], Голошубової Н.О. [4], Дядіна А. С. [3], Зубкова С.О., Колесника А.О., Попової І.П. [1], Пікуш Т.А. [2], та багато інших. Зокрема у праці Зубкова С.О., Колесника А.О., Попової І.П. пропонується для оцінки торговельною мережі використовувати загальний інтегральний показник оцінки динаміки розвитку торговельних мереж, який складається з двох показників: інтегрального показника оцінки динаміки фінансового стану торговельною мережі та інтегрального показника оцінки динаміки діяльності [1]; Пікуш Т.А. у своїй праці [2] пропонує розраховувати індекс розвитку мережі, який буде складатися з ключових динамічних показників вищенаведеної системи: індексу росту чистої виручки, індексу росту чистого прибутку, індексу росту продуктивності праці, індексу росту прибутку на 1 кв² торгової площі, індексу росту кількості касових чеків по відношенню до торговельною площі, індексу приросту ринкової долі торговельною мережі в національному обороті, індексу рентабельності операційних витрат. Інші науковці [3] рекомендують використовувати метод оцінки конкурентоспроможності, ґрунтуючись на моделях конкурентної поведінки лідера. На думку автора це дозволить розробити збалансовану маркетингову стратегію з метою залучення споживачів і задоволення їхніх потреб в якості обслуговування [3]. Підприємницький аспект розвитку об'єктів торгівлі прослідковується у роботі Голошубової Н.О. [4], яка досліджує структурно-територіальну організацію роздрібною торговою мережі. На її думку, визначальне значення у даному напрямі відводиться вибору місця розміщення торгового об'єкта, а саме торгової зони магазину чи торгового центру: для визначення нових торгових зон використовують два методи, які ґрунтуються на законі Рейлі про роздрібною тяжіння та законі Хаффа про залучення покупців. Ефективність ведення підприємницької діяльності в сфері торгівлі розглядається у праці [5], де

пропонується наступна система показників оцінки ефективності розвитку підприємств мережної торгівлі у регіоні: товарооборот, оборотність товарних запасів, рентабельність реалізації, рентабельність власного капіталу та ін.

Проблемами розвитку логістичних систем займалися такі вчені як Альбеков А.У. [6], Яшин А. А., Ряшко М. Л. [8], Крикавський С. В. [9], Міщук І. П. [7] та інші. Створення ефективної логістичної системи через призму отримання економічного ефекту в окремих підсистемах, так і синергічного ефекту у всій системі розглядається у роботі [6]. Інший підхід щодо визначення ефективності логістичної діяльності підприємства торгівлі базується на співвідношенні фінансових результатів та витрат, які пов'язані з окремими товарними потоками, що виникають унаслідок реалізації певних комерційних угод суб'єкта господарювання, і які пов'язані із розглядом поняття «результативності» діяльності логістичної системи роздрібно-торговельної мережі [7]. Інші науковці [8] пропонують універсальний параметр за допомогою якого можна визначити ефективність логістичної системи в цілому - логістичні витрати в ланцюзі управління поставками, або прибуток, який утворюється при просуванні матеріального потоку. У роботі Крикавського С.В. [9] розглядається сутність логістичної системи, її параметри, оцінка ефективності її функціонування.

Проте, незважаючи на такі дослідження, і досі залишаються дискусійними питання щодо розвитку логістичної системи роздрібно-торгівлі на основі аналізу та оцінки підприємницької діяльності об'єктів торгівлі.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є розробка методологічного та методичного підходу до оцінки розвитку логістичної системи роздрібно-торговельної мережі, оцінки підприємницької діяльності об'єктів торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Методологію оцінки логістичної системи роздрібно-торговельної мережі варто розглядати як концепцію, сукупність прийомів, методів та принципів дослідження і методичних підходів, що застосовуються при оцінці рівня розвитку логістичних систем роздрібно-торговельної мережі регіонів держави. Методологію оцінки логістичної системи роздрібно-торговельної мережі можна представити у вигляді певної послідовності дій (рис.1): концепція дослідження логістичної системи роздрібно-торговельної мережі; принципи дослідження логістичної системи роздрібно-торговельної мережі; методи дослідження логістичної системи роздрібно-торговельної мережі; методичний підхід до оцінки логістичної системи роздрібно-торговельної мережі регіонів держави.

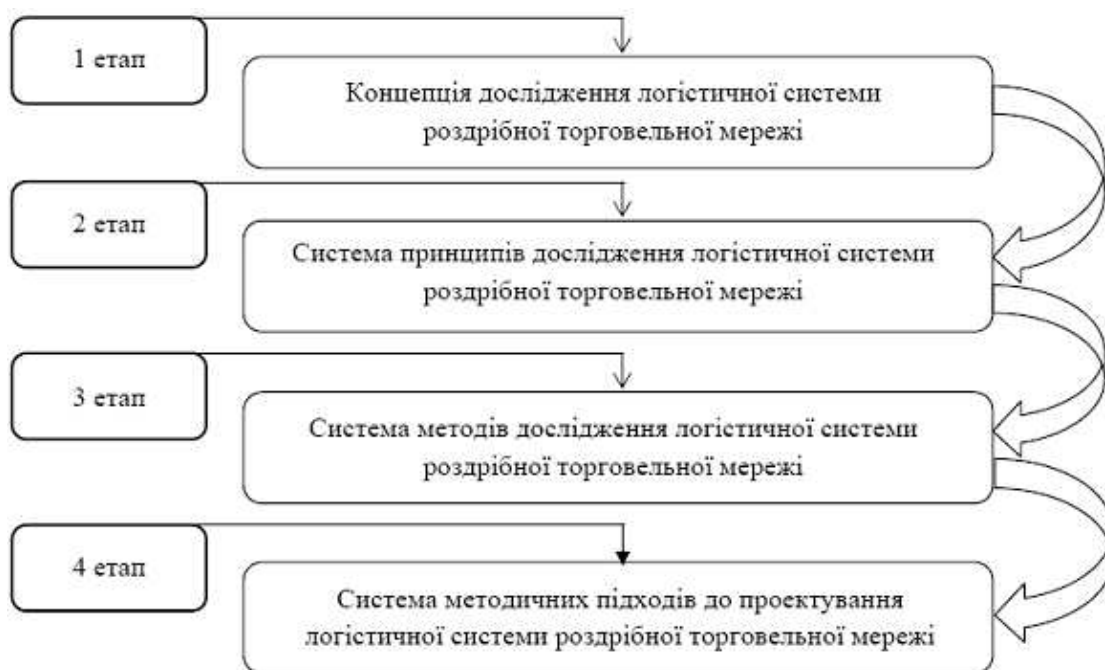

Рис. 1. Методологія дослідження логістичної системи роздрібно-торговельної мережі
(авторська розробка)

Однією із основних методологічних засад логістичної концепції, яка застосовується у роздрібних торговельних мережах, є використання системного підходу, суть якого полягає у розгляді об'єктів, що формують логістичну систему як єдину системну цілісність, та дає змогу розглядати досліджуваний об'єкт (об'єкт торгівлі, його підприємницька діяльність) як комплекс взаємопов'язаних підсистем, об'єднаних загальною метою, наявністю зовнішніх та внутрішніх зв'язків, забезпечуючи при цьому ефективний розвиток конкурентного середовища в сфері торгівлі.

На другому етапі формуються принципи дослідження логістичної системи роздрібно-торговельної мережі. Серед таких принципів слід виділити:

- комплексність – уся система показників повинна бути комплексно врахована при оцінці логістичної системи роздрібно-торговельної мережі;
- розвиток – система показників повинна відображати тенденції розвитку логістичної системи роздрібно-торговельної мережі;
- системність – система показників повинна відображати логістичну систему роздрібно-торговельної мережі як

систему, яка складається із сукупності складових елементів;

- цілісність – система показників повинна бути цілісною задля відображення логістичної системи роздрібною торговельною мережі як єдиного цілого;

- гнучкість – система показників повинна бути адаптована до змін зовнішнього та внутрішнього середовищ.

На третьому етапі обираються методи оцінки логістичної системи роздрібною торговельною мережі. Для оцінки логістичної системи роздрібною торговельною мережі використовують кількісні та якісні методи оцінки. Проте слід відзначити, що якісні методи не можуть надати точної та об'єктивної оцінки щодо розвитку логістичної системи роздрібною торговельною мережі, підприємницького середовища в сфері торгівлі.

Для формалізації процедури кількісної оцінки логістичної системи роздрібною торговельною мережі пропонуємо використати такі параметри:

- 1) точність часу поставки;
- 2) точність місця поставки;
- 3) точність номенклатури і асортименту продукції, що поставляється;
- 4) точність кількісних показників продукції, що поставляється;
- 5) точність якісних показників продукції, що поставляється;
- 6) відповідність ціни вимогам ринку.

Авторський методичний підхід до аналізу та оцінки рівня розвитку роздрібною торговельною мережі України та її регіонів наведено на рисунку 2 (четвертий етап).

Розглянемо зміст цих етапів. Метою є комплексна оцінка розвитку роздрібною торговельною мережі України та її регіонів. Відповідно до поставленої мети, основним завданням аналітичного дослідження є аналіз забезпеченості регіонів об'єктами роздрібною торгівлі, аналіз логістичних потоків регіону та аналіз підприємницької діяльності об'єктів роздрібною торгівлі (1 етап). Для оцінки торговельною мережі України та її регіонів можуть бути використані як якісні, так і кількісні методи оцінки. Проте у нашому дослідженні використаємо кількісні методи оцінки, що дасть змогу реально та об'єктивно оцінити рівень розвитку торговельною мережі (2 етап).

На 3 етапі обираються напрями дослідження, якими є:

- оцінка розвитку роздрібною торговельною мережі регіонів держави та її логістичних потоків;
- оцінка підприємницької діяльності об'єктів роздрібною торгівлі.

На 4 етапі обирається система показників оцінки розвитку логістичної системи роздрібною торговельною мережі. У таблицях 1, 2 та 3 наведено систему показників для оцінки роздрібною торговельною мережі та логістичних потоків функціонування логістичної системи роздрібною торговельною мережі.

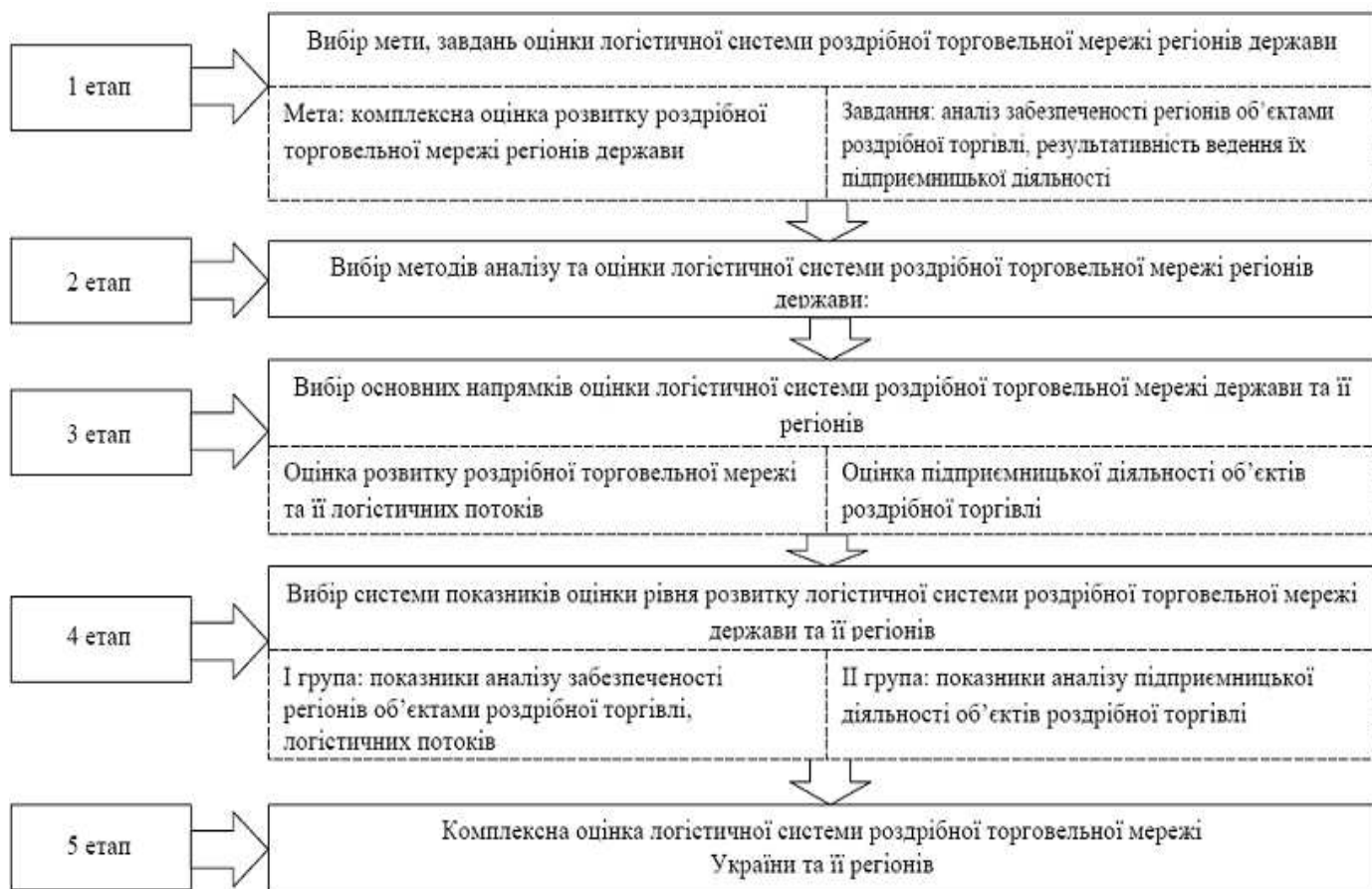

Рис. 2. Методика аналізу та оцінки розвитку логістичної системи роздрібною торговельною мережі України та її регіонів

(розроблено автором)

Таблиця 1.
Система показників оцінки роздрібно-торговельної мережі

Група показників	Показники
Аналіз забезпеченості регіонів торговельними об'єктами	Забезпеченість населення об'єктами роздрібно-торгівлі
	Кількість магазинів роздрібно-торгівлі
	Забезпеченість населення торговою площею у магазинах
	Забезпеченість населення мережею роздрібно-торгівлі
	Торгова площа магазинів за спеціалізацією
	Кількість торгових місць на ринках з продажу споживчих товарів
Аналіз результативності функціонування роздрібно-торговельної мережі	Обсяги обороту роздрібно-торгівлі в Україні та її регіонах
	Темпи зростання обсягу роздрібного товарообороту
	Роздрібний товарооборот підприємств в Україні
	Темпи росту роздрібного товарообороту підприємств за регіонами
	Роздрібний товарооборот підприємств на одну особу за регіонами

Таблиця 2.

Показники оцінки логістичних потоків функціонування логістичної системи роздрібно-торговельної мережі

Напрямки оцінки	Показники оцінки
Транспортні потоки	Вантажооборот за видами транспорту
	Вантажооборот автомобільного транспорту за регіонами
	Перевезення вантажів автомобільним транспортом
Фінансові потоки	Доходи населення у розрахунку на одну особу за регіонами України
	Прямі іноземні інвестиції в економіці України за видами економічної діяльності
	Прямі іноземні інвестиції в оптову та роздрібну торгівлю у регіонах України
	Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності
	Оборотні активи підприємств за видами економічної діяльності
Інформаційні потоки	Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності
	Продукція (послуги) підприємств пошти та зв'язку загального користування
	Доходи підприємств від надання послуг пошти та зв'язку населенню
	Забезпеченість населення телефонними апаратами загального користування

Таблиця 3.

Система показників оцінки підприємницької діяльності об'єктів роздрібно-торгівлі

Група показників	Показники
Аналіз підприємницької діяльності об'єктів роздрібно-торгівлі	Кількість підприємств, які здійснювали діяльність роздрібно-торгівлі за видами економічної діяльності
	Кількість об'єктів роздрібно-торгівлі підприємства
	Кількість ринків з продажу споживчих товарів
	Кількість новостворених торговельних об'єктів
	Власний капітал підприємств роздрібно-торгівлі
	Оборотні активи підприємств роздрібно-торгівлі
	Фінансовий результат підприємств роздрібно-торгівлі

На п'ятому етапі здійснюється комплексна оцінка розвитку логістичної системи роздрібно-торговельної мережі, яка дозволяє виявити проблеми та відповідно до них визначити напрями ведення підприємницької діяльності в сфері роздрібно-

торгівлі. Для цього використаємо наступні формули для розрахунку часткових та інтегрального індексів розвитку логістичної системи роздрібною торгівлі:

$$X_{ij}^1 = \frac{X_{ij}}{X_{m+1j}}, \text{ або} \quad (1)$$

$$X_{ij}^1 = \frac{X_{m+1j}}{X_{ij}} \quad (2)$$

де $i=1,2,\dots, m$; $j=1,2,\dots, n$, X_{m+1j} – j -й показник еталонного регіону, тобто, регіону з найкращим значенням показника з досліджуваної сукупності.

$Y = 1 - X^1$ Чим менше значення показника Y , тим кращим вважається положення регіону.

Розрахунок інтегрального індексу логістичної системи роздрібною торговельною мережі здійснюється за формулою:

$$I_{\text{інт.лог.с.р.тм}} = \frac{I_{\text{інт.р.тм}} + I_{\text{інт.підд.}},}{2} \quad (3)$$

де $I_{\text{інт.лог.с}}$ – інтегральний індекс розвитку логістичної системи роздрібною торговельною мережі;

де $I_{\text{інт.р.тм}}$ – індекс розвитку роздрібною торговельною мережі та її логістичних потоків;

$I_{\text{інт.лог.с}}$ – індекс розвитку підприємницької діяльності об'єктів роздрібною торгівлі.

Отже, на завершальному етапі визначається рівень розвитку логістичної системи роздрібною торговельною мережі регіонів держави:

- низький рівень розвитку логістичної системи роздрібною торговельною мережі;
- середній рівень розвитку логістичної системи роздрібною торговельною мережі;
- високий рівень розвитку логістичної системи роздрібною торговельною мережі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, запропонована методологія та методика аналізу і оцінки розвитку роздрібною торговельною мережі дозволить комплексно та на системному рівні провести дослідження стану та тенденцій розвитку об'єктів торгівлі, визначити «пульсуючі» логістичні потоки, оцінити ефективність ведення підприємницької діяльності об'єктів торгівлі, та на цій основі – розробити напрями та заходи щодо активізації розвитку підприємницького середовища в сфері торгівлі.

Список літератури.

1. Зубков, С. О. Оцінка динаміки розвитку торговельних мереж [Текст] / С. О. Зубков, А. О. Колесник, І. П. Попова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Харків : ХДУХТ, 2010. – Вип. 2 (12). – С. 251–258.
2. Пікуш Т. А. Критерії та показники оцінки розвитку торговельною мережі [Електронний ресурс] / Т. А. Пікуш // Альянс наук: вчений вченому : II наук.-практ. конф., 3-7 жовтня 2005 р. : [матеріали]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/Okt/11_Pikus.htm.]
3. Дядін А. С. Інноваційний розвиток роздрібною торговельною мережі та шляхи покращення обслуговування споживачів / А. С. Дядін // Бізнес Інформ. – 2014. – № 12. – С. 319–323.
4. Голошубова Н.О. Організація торгівлі : підручн. для студ. вищ. навч. закл. / Н.О. Голошубова. – К. : Книга, 2004. – 560 с.
5. Власова Н.О. Обґрунтування системи показників для оцінки ефективності діяльності торговельних мереж у регіонах України / Н.О. Власова, О.В. Колчкова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Харків : ХДУХТ, 2011. – Вип. 2 (14). – С. 160–166].
6. Альбеков А.У. Логистика коммерции / А.У. Альбеков, В.П. Федько, О.А. Митько. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2001. – 512 с., Гаджинский А.М. Логистика / А.М. Гаджинский. – М.: ИВЦ «Маркетинг», 1998. – 228 с.
7. Міщук І. П. Оцінювання ефективності системи логістики підприємства торгівлі // Механізм регулювання економіки, 2012. – № 4. – С. 102–109
8. Яшин А. А., Ряшко М. Л. Логистика. Основы планирования и оценки эффективности логистических систем : учеб. пособие / А. А. Яшин, М. Л. Ряшко. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2014. – 52 с.
9. Крикавський С. В. Логістичні системи: Навч. посібн./ С. В. Крикавський, Н. В. Чорнопіська. – Львів: В-во НУ «Львівська політехніка», 2009. – 264 с.

References.

1. Zubkov, S. O. (2010), “Assessment of the evolution of trade networks”, *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh* : zb. nauk. prats [Economic strategy and prospects of development of sphere of trade and services : collection of scientific papers], KHDUKHT, Kharkiv, Ukraine, vol. 2 (12), pp. 251–258.

2. Pikush, T. A. (2005), "Criteria and indicators for evaluating the development of the trade network", *Alians nauk: vcheni vchenomu: II nauk.-prakt. konf. [Alliance sciences scientist scientists: II scientific and practical. Conf.]*, 3-7 Oct, [Online], available at: http://www.confcontact.com/Okt/11_Pikus.htm (Accessed 25 April 2017)
3. Diadin, A. S. (2014), "Innovative development of the retail network and improving of customer service", *Biznes Inform*, vol. 12, pp. 319-323.
4. Holoshubova, N.O. (2004), *Orhanizatsiia torhivli: pidruchnyk dlia studentiv vyschykh navchalnykh zakladiv* [Organization of trade : the textbook for students of higher educational institutions], Knyha, Kyiv, Ukraine.
5. Vlasova, N.O. (2011), "Substantiation of a system of indicators for evaluating the effectiveness of trade networks in the regions of Ukraine", *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh: zb. nauk. prats.* [Economic strategy and prospects of development of sphere of trade and services : collection of scientific papers], KHDUKHT, Kharkiv, Ukraine, vol. 2 (14), pp. 160-166
6. Albekov, A.U. (1998), *Logistika kommercii* [Logistics of commerce], Feniks, Rostov-na – Donu, Russia.
7. Mishchuk, I. P. (2012), "Evaluation of the effectiveness of the system of logistics enterprises trade", *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*, vol. 4, pp. 102-109
8. Jashin, A. A., Rjashko, M. L. (2014), *Logistika. Osnovy planirovanija i ocenki jeffektivnosti logisticheskikh sistem : uchebnoe posobie* [Logistics. Framework for planning and assessing the effectiveness of logistics systems: a tutorial], Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta, Ekaterinburg, Russia.
9. Krykavskiy, Ye. V. (2009), *Lohistychni systemy: Navchalnyi posibnyk* [Logistics system: a tutorial], Vydavnytstvo NU «Lvivska politekhnikha», Lviv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 04.05.2017 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Броу